

Спеціалізованій вченій раді ДФ 26.055.076
Державного торговельно-економічного
університету
02156, м. Київ, вул. Кіото, 19

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата юридичних наук Мороз Світлани Сергіївни

на дисертацію Зверєвої Катерини Сергіївни

на тему «Правові зобов'язання України у сфері договорів міжнародної торгівлі», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 293 «Міжнародне право»

1. Актуальність теми дисертації. Актуальність наукового дослідження правових зобов'язань України у сфері договорів міжнародної торгівлі є очевидною, оскільки науковий інтерес до досліджуваної тематики викликаний участю України у зовнішньо-торговельних відносинах. Торговельне співробітництво між незалежною Україною та іншими державами є регламентованим та визначається домовленостями сторін. Враховуючи обмеженість комплексних доктринальних досліджень правових зобов'язань України у сфері договорів міжнародної торгівлі, а також текстів цих договорів, зазначена сфера потребувала наукового інтересу до неї.

Відповідно до статті 18 Конституції України зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права. Представлена до захисту дисертаційна робота на значимому науковому рівні відображає дослідження взаємозв'язку забезпечення національних інтересів України, національної безпеки та укладення договорів у сфері міжнародної торгівлі, а також їх виконання

нашою країною. Обрана тематика є певною мірою міждисциплінарною, адже охоплює найрізноманітніші питання, що стосуються взаємоузгодженості зазначених питань та розкривають зобов'язання щодо договорів у сфері торгівлі в публічно-правовому аспекті.

З огляду на вищезазначене, можна стверджувати, що проведене дисертаційне дослідження відповідає запитам сучасності, є своєчасним та актуальним як в теоретичному, так і в практичному аспекті. Зазначене висвітлено у вступній частині роботи, де автор чітко та переконливо підкреслила теоретичне значення свого дослідження та його практичну вагомість у контексті сучасних викликів для зовнішньо-торговельних відносин України з іншими країнами.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Структура дисертаційної роботи автора є послідовною, обґрунтованою і відповідає поставленим меті та завданням дослідження.

У дисертації чітко виділені об'єкт і предмет дослідження. Дослідження базується на діалектичному методі. Теоретичним підґрунтям роботи стали наукові джерела правової та інших наук, праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, енциклопедична література, національне та міжнародне законодавство, тексти близько 200 міжнародних договорів, що врегульовують питання торгівлі тощо. Основні завдання, які ставила перед собою здобувачка, розкриті на належному рівні.

Автор, розробляючи власну теоретичну концепцію щодо предмету дослідження, вдало використовує наявний спектр наукових джерел у сфері міжнародної торгівлі.

За допомогою історико-системного методу досліджено становлення та генезу України як суб'єкта правових зобов'язань у сфері договорів міжнародної торгівлі (підрозділ 1.1). Порівняльно-правовий метод (підрозділи 1.2, 3.2) покладено в основу вивчення національного законодавства у досліджуваній сфері, а також відповідних норм вітчизняного, іноземного та

міжнародного права. За допомогою логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат (підрозділи 2.1, 2.3). Системно-структурний та структурно-функціональний метод розкривають основні характеристики зобов'язань держави у сфері договорів міжнародної торгівлі (підрозділи 2.1, 2.2). Аналітичний метод дозволив установити співвідношення гарантій та відповідальності держави за міжнародним договором (розділ 3), а формально-юридичний – під час дослідження підстав та порядку застосування відповідальності держави за міжнародним договором (підрозділ 3.2). Статистичний метод використано для обробки емпіричних даних щодо оцінки сучасного стану зобов'язань України у сфері договорів міжнародної торгівлі (розділ 2). Методи класифікації та групування використано для упорядкування види зобов'язань України у сфері договорів міжнародної торгівлі та організаційно-інституційні моделі укладення та виконання договорів Україною у сфері міжнародної торгівлі (підрозділи 2.1, 2.2). Порівняльно-правовий метод також був використаний для порівняння організаційно-інституційних моделей укладення та виконання договорів Україною та зарубіжними країнами у сфері міжнародної торгівлі (підрозділи 2.2, 2.3).

Діалектичний метод дозволив вивчити особливості, які виникають під час гарантій забезпечення виконання зобов'язань України у сфері договорів міжнародної торгівлі (підрозділ 3.1). Методи аналізу та синтезу, а також методи абстрагування, формалізації та моделювання забезпечили напрацювання підходів та підготовку пропозицій із вдосконалення нормативного підґрунтя для закріплення на законодавчому рівні терміну «уповноваження» (підрозділ 2.2) тощо.

Зміст дисертації в цілому характеризується високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. За допомогою чітких визначень понять автору вдалося аргументовано висловити свою думку щодо правових зобов'язань України у сфері договорів міжнародної торгівлі. Загалом дисертація, яка виконана у формі спеціально

підготовленого рукопису становить цілісне і повністю завершене наукове дослідження із чітко сформованими висновками.

Зміст дисертаційного дослідження, його наукові положення, висновки і рекомендації характеризуються високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. За допомогою чітких визначень понять автору вдалося аргументовано висловити поняття правових зобов'язань України у сфері договорів міжнародної торгівлі. Загалом, представлена дисертаційна робота становить цілісне і повністю завершене наукове дослідження із чітко сформованими висновками.

3. Наукова новизна одержаних результатів полягає в дослідженні правових зобов'язань України у сфері договорів міжнародної торгівлі через призму взаємозв'язку торговельних та безпекових питань. Більш того, здобувачка дослідила питання зобов'язань у міжнародній торгівлі в публічно-правовому аспекті, що потребувало наукового дослідження оскільки не є достатньо розкритим питанням у працях вітчизняних науковців. В результаті було не лише сформовано понятійно-категоріальний апарат з обраної тематики, а й розглянуто питання, які раніше не отримали належного відображення у працях науковців-міжнародників, як-от: становлення та генеза України як суб'єкта правових зобов'язань України у сфері торгівлі (с. 33-57); гарантії забезпечення виконання правових зобов'язань України у сфері договорів міжнародної торгівлі (с. 163-193) тощо.

Усі розділи і підрозділи роботи за своїм змістом і висновками, перспективами подальших досліджень є важливими для розвитку теорії і практики міжнародного права. Кожний розділ супроводжується висновками, в яких формулюються відповідна міжнародно-правова позиція автора.

Окремої уваги у першому розділі, заслуговують положення дисертаційного дослідження в яких авторка змістовно розкрила питання становлення України як суб'єкта правових зобов'язань у сфері торгівлі, а та дослідила значну кількість угод, які регулюють такі правовідносини, змогла проілюструвати наявні в досліджуваній сфері проблеми, зокрема: відсутність

ратифікації значної кількості чинних домовленостей у сфері торговельно-економічного співробітництва, обґрунтувавши її нормативно закріплену необхідність (с. 49-51).

У другому розділі авторка дослідила та відобразила повноваження органів державної влади, що прямо чи опосередковано впливають на укладення та виконання Україною міжнародних торговельних угод; поняття види та специфіку зобов'язань України у сфері договорів міжнародної торгівлі; моделі укладення і виконання торговельних домовленостей Україною та зарубіжних держав (с. 85-162), та у третьому розділі проаналізувала гарантії забезпечення виконання правових зобов'язань за ними (с. 163-230). Варто відзначити що разом з іншою наявною у дослідженні новизною, проведений аналіз дає цілісне уявлення про інститути, залучені до досліджуваних процесів та їх повноваження у таких правовідносинах, що має важливе практичне значення.

Здобувачка досить творчо та змістовно підійшла до уже дослідженого наукою та нормативно врегульованого процесу укладення міжнародних договорів та змогла продемонструвати ті прогалини, які залишаються поза увагою нормотворців та науковців (с. 113-116), а також на належному рівні доповнити існуючу доктрину аналізом організаційно-інституційних моделей укладення і виконання міжнародних договорів у сфері торгівлі зарубіжними державами (с. 138-156).

Водночас цікавим є науковий підхід дисертантки в аспекті викладення положень дослідження, де одночасно аналізується доктрина, норми національного та міжнародного права, судова практика та повідомлення засобів масової інформації про реальні способи реалізації тих чи інших досліджуваних аспектів, завершуючи це все відповідними поглядами дослідниці.

Загалом предметний аналіз наукової новизни пропонованого дослідження, публікацій дисертантки свідчить про їх змістовну узгодженість, обґрунтованість, точність та логічну системність, що уможливило вирішення

здобувачкою предметного наукового завдання в галузі знань 29 «Міжнародні відносини» в аспекті вивчення та правового аналізу правових зобов'язань України у сфері договорів міжнародної торгівлі.

4. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в даній науковій роботі викладені висновки і пропозиції, що становлять не лише науковий інтерес, а й практичне значення, що відображено наявними довідками про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувачки.

Результати дослідження можуть бути використані в науково дослідній роботі – при подальшій науковій розвідці тематики міжнародної торгівлі, публічних договорів у цій сфері тощо; правотворчій діяльності – при проведенні та укладенні міжнародних договорів України з іншими державами у сфері торгівлі; правозастосовній сфері – в процесі практичної діяльності органів державної влади, функціонал яких пов'язаний з правовим регулюванням відносин або/чи застосуванням норм міжнародних договорів у сфері торгівлі України з іншими суб'єктами міжнародного права; навчальному процесі – при підготовці навчальних посібників, підручників з дисциплін «Міжнародне торгове право», «Міжнародне економічне право», «Міжнародне договірне право», «Міжнародний договірний процес», «Теорія і практика застосування міжнародних договорів», а також в процесі викладання лекційних курсів, проведенні інших практичних занять з означених та інших дисциплін.

5. Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Представлена дисертаційна робота є самостійною завершеною науковою працею. Використані у роботі теоретичні позиції, висновки інших авторів містять відповідні посилання. Дисертаційне дослідження містить нові наукові результати.

Основні положення та висновки дослідження опубліковані в 14 наукових працях, з них: 5 наукових статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук,

zareestrovanih ta proindexovanih u mižnarodnih naukovometrichnih bazah danih (Index Copernicus), 9 tezah dopovidej, opublikovanih u zbirnikah materialiv mižnarodnih i vseukrajn'skix naukovopraktičnih konferencijax.

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 303 сторінки. Список використаних джерел складається із 377 найменувань і займає 47 сторінок, додатки містяться на 16 сторінках. Висновки дисертації відповідають поставленим завданням.

Дисертація Зверевої Катерини Сергіївни на тему «Правові зобов'язання України у сфері договорів міжнародної торгівлі» за спеціальністю 293 «Міжнародне право» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. Відзначаючи внесок авторки в розробку теми даної дисертаційної роботи та наукову новизну одержаних результатів, вважаємо за необхідне вказати на дискусійні моменти дослідження.

1. У розділі 1 дисертаційної роботи «Україна як суб'єкт договорів міжнародної торгівлі та правове регулювання її зобов'язань» авторкою проаналізовано засади правових зобов'язань України у сфері договорів міжнародної торгівлі. За наслідком такого аналізу, на нашу думку, надто категорично сформульовано ряд тез про те, що «Міжнародні зобов'язання держави у сфері торгівлі – це добровільне... взяте державою завдання ...» (с. 83). Таке твердження у дисертаційному дослідженні виявляється спірним, оскільки у роботі аналіз відповідних наукових позицій щодо даного твердження відсутній, попри те, що його проведення дозволило б підсилити аргументацію авторки.

2. У підрозділі 3.2 даного наукового дослідження «Відповідальність держави як спосіб забезпечення виконання її правових зобов'язань у сфері договорів міжнародної торгівлі», авторкою зроблено висновок, що основним суб'єктом відповідальності у сфері договорів міжнародної торгівлі є держава (с. 213). Навколо даної тези існують різні точки зору та точаться дискусії в наукових колах, на нашу думку, авторці доцільно було б провести більш комплексний аналіз різних точок зору з даного питання.

3. У розділі 3 «Гарантії забезпечення виконання правових зобов'язань України у сфері договорів міжнародної торгівлі» авторка висвітлює відповідальність держави за торговельно-економічними домовленостями шляхом аналізу рішень органів врегулювання спорів у цій сфері. На наш погляд, цікавим було б дослідження більшої кількості прикладів, що могли б ілюструвати позиції дослідниці.

В цілому, висловлені зауваження запрошують авторку до наукової дискусії, не применшуючи наукового та практичного значення дослідження, не торкаються концептуальних положень дисертації, та не впливають на його загальну позитивну оцінку.

8. Загальний висновок. Представлена дисертаційна робота є завершеним, самостійним науковим дослідженням, що виконане на високому теоретичному рівні, усі висновки є достатньо аргументованими і обґрунтованими.

За своїм змістом, обсягом, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням та оформленням дисертаційне дослідження Зверєвої Катерини Сергіївни на тему «Правові зобов'язання України у сфері договорів міжнародної торгівлі» відповідає обраній нею спеціальності 293 «Міжнародне право» й вимогам до такого виду робіт, що встановлені законодавством України. Робота пройшла належну апробацію. Тому, дисертація Зверєвої Катерини Сергіївни на тему «Правові зобов'язання України у сфері договорів міжнародної торгівлі», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора

філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її авторка, Зверева Катерина Сергіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Офіційний опонент

доцент кафедри адміністративного права,

процесу та митної безпеки

Навчально-наукового інституту

економічної безпеки та митної справи

Державного податкового університету,

кандидат юридичних наук

Світлана МОРОЗ

Державний податковий університет	
Підпис <i>Світлана Мороз</i>	засвідчую:
<i>Світлана Мороз</i>	учений секретар
<i>«28» травня</i>	<i>2024 р.</i>